Молитва мовою архітектури

Архітектурним втіленням образів і мотивів Вед стали великі й малі храми, присвячені численним індуїстським божествам. Зведено їх як в Індії, так і за її межами. Квіткою лотоса здіймається над пустельним океанським узбережжям храм Сур'ї в місті Конарк (Індія). Споруду прикрашають величні скульптурні зображення загадково усміхненого бога сонця. Це не просто божественне помешкання, а й колісниця, що має двадцять чотири колеса часу. Кожне колесо уособлює певну шкалу часу: від атомного до всесвітнього.

Храм Сур'ї в Конарку

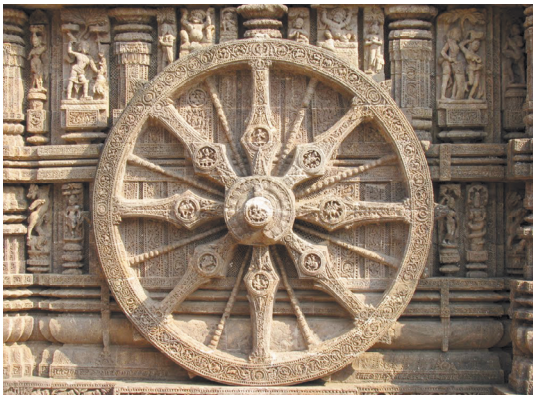

Колесо часу в храмі Сур'ї в Конарку

Архітектура православних та католицьких храмів підпорядкована складним богословським ідеям і втілює ідеї християнської космогонії. Починаючи з доби середньовіччя архітектори планували забудову, розташовуючи в центрі міст саме церкви. Храми й до сьогодні належать до найвизначніших та найкрасивіших рукотворних об'єктів будь-якої місцевості. Звісно, особливості кожної архітектурної пам'ятки залежать від часу її створення, а отже, мистецького стилю та розвитку технічних

Собор Святої Софії в Константинополі (Стамбулі), *Туреччина. VI ст. Нині мечеть*

Храм Светіцховелі (дванадцяти апостолів) у Мцхеті, *Грузія. XI ст.*

Собор Бориса й Гліба (на передньому плані) та Спасо-Преображенський собор (на задньому плані) у *Чернігові, Україна. Поч. XII та XI ст. відповідно*

Міланський собор, *Італія. XIV ст.*

засобів, регіону, де вона розташована, матеріалу, з якого побудована, та творчої манери зодчих. Суттєво різняться також східна та західна церковна архітектура, особливо після розділення церкви на православну та католицьку, яке відбулося в XI ст.

Найкращим зразком давнього православного храмобудівництва вважається візантійська церковна архітектура, спрямована на внутрішній спокій та єдність з Богом. Для неї характерні прямокутні, круглі, сферичні та циліндричні форми, куполи, арки на колонах, відсутність зайвої пластики та декоративного перевантаження, мозаїки та розпис.

На відміну від східних, для яких висота не надто важливий фактор, західні християнські церкви, навпаки, пориваються ввись. Гостроверхі вежі символізують прямування людської душі до Господа, який дуже високо в небесах. Західноєвропейський архітектурний стиль, який називають готикою, упізнається завдяки стрілчастим аркам, витягнутим конструкціям, ажурному декору та вітражам на вікнах.

Згідно з Кораном, першим храмом людства є Кааба – святиня Мекки. Тому мусульмани вважають його найсвятішим місцем на землі. Слово «кааба» арабською буквально означає «куб». Усередині храму три стовпи підтримують дах, а на стелі висять сотні золотих і срібних ламп. На східному куті Кааби встановлено священний Чорний камінь, оправлений у срібло. Імовірно, це уламок метеорита, але давні мудреці вважали його символом людської душі, що сяє під троном Бога. Не менше за священний камінь вражає уяву паломників величезне чорне полотно, на якому золотою ниткою виткано мусульманський девіз.

Собор Санта-Марія-дель-Фйоре у Флоренції, *Італія. Кін. XIII–XV ст.*

Спіральний мінарет аль-Мальвія в Самаррі,
Ірак. IX ст.

Мечеть Куббат ас-Сахра в Єрусалимі,
Ізраїль. VII ст.

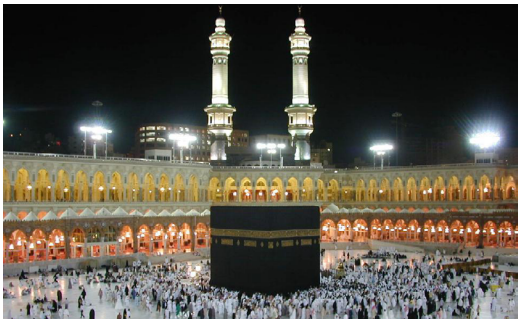

Храм Кааба в Мецці,
Саудівська Аравія

Загалом ісламська архітектура, що виникла в VII ст. на Близькому Сході, сягнула дуже високого рівня. Араби створили нові, до того часу невідомі типи будівель. До таких, зокрема, належить знаменита восьмигранна мечеть Куббат ас-Сахра (Купол скелі). Храм увінчано куполом, прикрашено мозаїками й мармуровими колонами. Мінарети, нарівні з куполами, – типова ознака мусульманського зодчества. Це високі, стрункі вежі, з яких служителі – муедзини – закликають вірян до молитви.

Іслам забороняє зображувати Аллаха й живих істот у будь-яких видимих формах. Тому, на відміну від християнства, не живопис і не скульптура, а слово зберігає одкровення Корану в часі. Араби досягли неабиякої майстерності в мистецтві каліграфії. Стилізовані візерункові написи – цитати з Корану, поєднуючись зі складними геометричними, зірчастими й рослинними орнаментами, нагадують про безмежність Бога та Всесвіту. В ісламському світі високо цінують орнаментальне оформлення стін і порталів будівель, килимів та виробів художніх ремесел.

1. Чому, на вашу думку, храм бога Сур'ї побудовано у вигляді колісниці?
2. Чим відрізняється зовнішній вигляд церков у християн східного та західного обрядів?
3. Назвіть найдавніші та найвідоміші храми України. У разі потреби скористайтеся додатковими джерелами.
4. Чому Кааба – головна святиня мусульман?

5. Назвіть особливості ісламської архітектури.
6. Розгляньте фото мінарета аль-Мальвія. Уважається, що його побудовано на зразок біблійного вавилонського стовпа. Про що свідчать такі перегуки мусульманської культури з біблійними оповідями?
7. Чому живопис і скульптура не поширені в мусульманському світі? Які види мистецтва стали носіями ідей ісламу?
8. Підготуйте невелике повідомлення про історію будівництва та архітектуру одного з найвідоміших храмів світу (на вибір). Доберіть ілюстрації до вашого повідомлення.

Біблія і книжкова графіка

У середньовічній Європі рукописні Біблії прикрашали намальовані від руки мініатюри. Коли Йоганн Ґутенберг винайшов друкарський верстат, до тексту стали додавати й друковані малюнки, які можна було тиражувати, тобто робити багато відтисків з однієї друкарської форми. Основним способом відтворення ілюстрацій у книжках тоді була гравюра – відбиток зображення, вирізаного або витравленого на гладкій поверхні будь-якого твердого матеріалу. Гравюри бувають випуклими (високий друк) та заглибленими (глибокий друк). Залежно від матеріалу форми розрізняють ксилографію (гравюра на дереві), лінографію (гравюра на лінолеумі), гравюру на металі тощо. Серед найвідоміших граверів, яких надихала біблійна тематика, були Альбрехт Дюрер, Лукас ван Лейден, Лукас Кранах Старший та багато інших. У XVIII ст. гравюру витіснила літографія –

А. Дюрер. Адам і Єва. *1504 р. Гравюра різцем на міді*

Лукас Кранах Старший. Страсті Христові. *1509 р. Ксилографія*

спосіб друку шляхом перенесення малюнка з плоскої поверхні каменю на будь-який матеріал. Однак низка видатних художників продовжили створювати унікальні гравюри. Найзнаменитішими виданнями XIX ст. стали «Біблія в ілюстраціях» (1852–1860 рр.) німецького художника Юліуса Шнорра фон Каролсфельда та Біблія з гравюрами француза Ґюстава Доре, виконаними протягом 1864–1886 рр. Обидва митці працювали в техніці ксилографії.

Л. ван Лейден. Поклоніння волхвів. *1513 р. Гравюра різцем на міді*

Ґ. Доре. Мойсей зі скрижалями Заповіту. *1864–1886 рр.*

Ю. Шнорр фон Каролсфельд. Повернення блудного сина. *1864–1886 рр.*

Ю. Шнорр фон Каролсфельд. Ісус Христос благословляє дітей. *1864–1886 рр.*

Мистецтво іконопису: канон та рука художника

Іконопис – мистецтво творення ікон, тобто живописних, мозаїчних або рельєфних зображень Бога, Богородиці, ангелів, святих, пророків, сцен Святого Письма тощо. Церква як об'єднання вірян відстоює святість ікон, адже для щирого християнина це не просто картини чи фрески, а певні духовні послання. Щоправда, представники різних конфесій по-різному ставляться до живопису релігійного спрямування. Православні ікони завжди глибоко символічні й створені з дотриманням канонічності, тобто певних усталених норм та правил написання. Католицькі митці вільніші у творчості й значною мірою тяжіють до натуралізму, тобто максимального відтворення дійсності. У православній традиції прийнято наголошувати на святості та приналежності до небесного світу тих, кого зображено, тож образи канонічних ікон завжди узагальнені. У католиків зазвичай підкреслено людськість та індивідуальні риси. Також тут більш помітний авторський стиль та ознаки історичної епохи. Саме тому шедеври західного мистецтва часто не є власне іконами і нерідко їх доречніше називати саме картинами. Що ж до протестантів, то вони зазвичай не надають іконам сакрального значення і не використовують у богослужбовій практиці. А втім, зображення Ісуса Христа, біблійних сюжетів та персонажів у них дуже поширені, зокрема як ілюстрації до релігійної літератури, особливо дитячої.

«Трійцю» *Андрія Рубльова* (XV ст.) часто називають богослов'ям у фарбах, адже ця ікона через художні образи виражає християнське вчення про Триєдиного Бога. Бог Отець, Бог Син і Бог Дух – це не три Бога, а три різні прояви єдиної і неподільної сутності. На створення шедевра іконописця надихнула старозавітна розповідь про гостинність праотця Авраама, який зустрів трьох незнайомців. Згодом виявилося, що це не звичайні подорожні, а янголи, через яких Господь показав людству сутність Святої Трійці.

А. Рубльов. Трійця. *Між 1411 та 1427 рр.*

Рубльов розташував янголів так, що їхні постаті утворюють замкнутий круг – символ єдності. Лазурова барва у вбранні, за традиціями іконопису, означає неземну природу зображених образів, а скіпетри в руках свідчать про владу. Трійця сидить за столом, на якому стоїть чаша з головою тільця – символа жертви та страждань Ісуса Христа й смисловий центр композиції. На задньому плані – будинок, у якому жив Авраам з родиною, дерево (асоціюється з едемським деревом життя) та гора (прообраз Голгофи).

На фресці *Леонардо да Вінчі (1452–1519)* «Таємна вечеря» одразу помітна відчуженість центральної постаті Ісуса Христа від решти персонажів: адже він

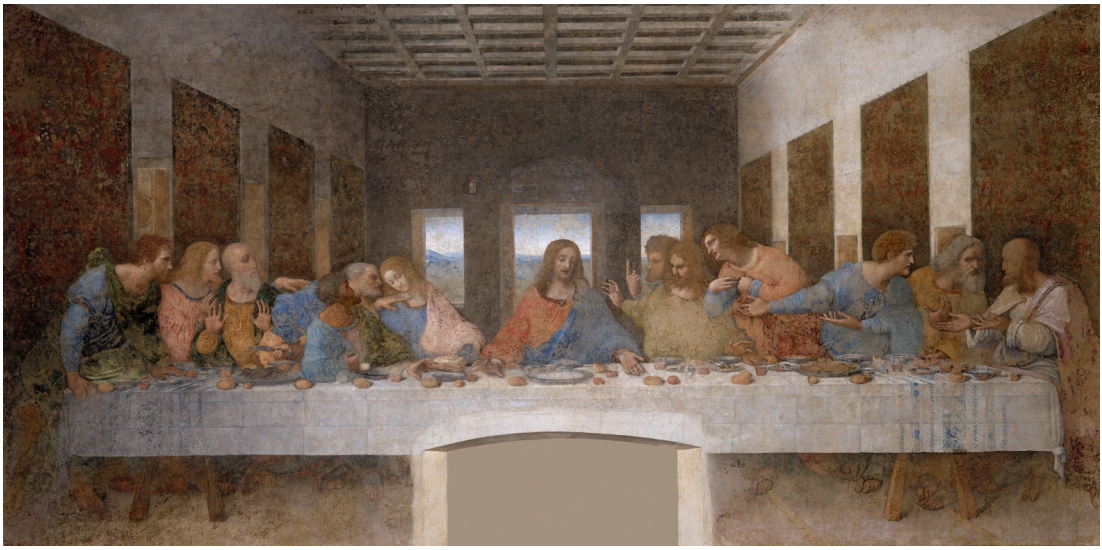

Леонардо да Вінчі. Таємна вечеря. *1495–1497*

Бог, і не дарма великий художник зобразив його на фоні творіння. Світ Божий проглядає з вікон за спиною Ісуса, і цей світ дихає спокоєм та гармонією. Людина – теж творіння Боже, але Господь дав їй волю, і вона користується цією волею на власний розсуд. Людина може зрадити свого Творця, і саме про зраду говорить Ісус у момент, зображений на фресці: про зраду одного з дванадцяти учнів, які тут зібралися.

А ось «Сікстинська Мадонна» *Рафаеля Санті (1483–1520)* підкреслює в образі звичайної дівчини Марії з міста Назарет, яка народила Божого Сина, саме її людяність, усе найкраще, що може бути властиве людині.

Рафаель. Сікстинська Мадонна. *1512–1513 рр.*

Від створення світу до створення шедеврів

Біблійні оповіді протягом майже двох тисячоліть утілюються в численних фресках, картинах, малюнках, гравюрах. І, звісно, кожен митець пропонує власне бачення сюжетів зі Святого Письма. Своєрідність цих «творчих прочитань» визначається особистістю і обдарованістю художника, особливостями суспільного й культурного життя його країни, доби.

Здається, що створення світу не може бути темою для живопису, адже неможливо зобразити відсутність будь-якої форми. Однак видатний майстер доби Відродження *Мікеланджело Буонарроті (1475–1564)* узяв-

ся за це непросте завдання. Він геніально втілив біблійні сюжети «Відділення світла від темряви» та «Відділення землі від води» в розписах склепіння Сікстинської капели (Ватикан). Уперше живопис не ілюстрував текст Біблії, а повторював чудо виникнення світу з порожнечі в пориві творчого Божого натхнення.

Мікеланджело. Відділення світла від темряви. *Фрагмент розпису склепіння Сікстинської капели. 1508–1512 рр.*

Мікеланджело. Відділення землі від води. *Фрагмент розпису склепіння Сікстинської капели. 1508–1512 рр.*

В. Блейк. Великий архітектор. *1827 р.*

Наприкінці XVIII ст. народився космічний сюжет створення світу англійського поета й художника *Вільяма Блейка (1757–1827)*. Творця зображено у вигляді гігантського старця, який велетенським циркулем, подібним до двох блискавок, проєктує Всесвіт. Так митець сприймає світ, основою якого бачить геометрію – чисту й абстрактну науку.

Живопис і графіка про перше вбивство на землі

Сумна біблійна оповідь про Каїна та Авеля привернула до себе увагу низки видатних художників, як-от: Тіціан, Дюрер, Рубенс, Шнорр фон Каролсфельд. І кожен з митців дав цьому сюжету оригінальне потрактування. Так, на гравюрі *Альбрехта Дюрера (1471–1528)* засудження страшного гріха підкреслено тим, що злочинець замахується сокирою на беззбройного. Митець дещо відступає від історичної правди, оскільки в первісні часи людство

ще не знало металів й аж ніяк не могло користуватися в побуті сучасними господарськими інструментами. Однак небезпечне знаряддя, яким Каїн замахується на Авеля, має символічне значення: автор підкреслює трагедію, яка неминуче стається, коли людина замість злагоди та мирної праці віддає перевагу запеклій ворожнечі. Також для твору Дюрера важливе протиставлення рішучості та безжальності старшого брата безсиллю та жаху, які переживає молодший. Постать Каїна зображено розкутою та могутньою, у руках помітна неабияка сила. Авель, навпаки, скорчений та зіщулений, а з його широко розкритого рота лунає нажаханий

А. Дюрер. Каїн убиває Авеля. *1511 р.*

Тіціан.
Каїн й Авель. *1570–1576 рр.*

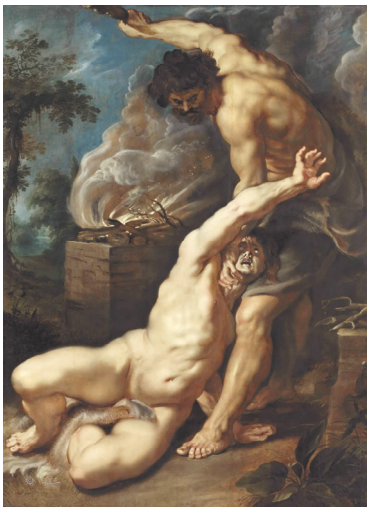

П. П. Рубенс.
Каїн убиває Авеля. *1608–1609 рр.*

Ю. Шнорр фон Каролсфельд.
Братовбивство. *1852–1860 рр.*

передсмертний крик. *Тіціан Вечелліо (1488–1576)* увиразнює трагедію братовбивства художньою деталлю: Каїн ногою зіштовхує Авеля в прірву. А в картині *Пітера Пауля Рубенса (1577–1640)* акцент зроблено на довершеності зображення тіла. Драматизму сюжету відповідає динамічна композиція: Каїн нависає над братом, хапає його за горло, здійнявши другу руку для удару, тимчасом як Авель з німим криком намагається захиститися. *Юліус Шнорр фон Каролсфельд (1794–1872)* зосереджує увагу на символіці рук Авеля, простягнутих до брата.

Новий Заповіт в образотворчому мистецтві: ключові сюжети та образи

П. П. Рубенс. Благовіщення. *1609 р.*

А. Дюрер. Поклоніння волхвів. *1504 р.*

Ель Ґреко. Христос благословляє. *1600 р.*

Чимало церковних фресок, ікон та картин відомих художників присвячено темі Благовіщення, про яке йдеться в першому розділі Євангелія від Луки: «Увійшовши до неї, ангел сказав їй: “Радуйся, благодатна, Господь з тобою! Благословенна ти між жінками”». Перейти до галереї.

Дуже поширені в образотворчому мистецтві всіх часів євангельські сюжети про народження Христа, поклоніння пастухів і волхвів, дитинство Ісуса, а також зображення Божої Матері з Немовлям та святого сімейства. Переглянути репродукції картин.

Центральна постать Нового Заповіту – Господь Ісус Христос. Тож чи не найбільша кількість картин, ікон та скульптурних композицій присвячено Його хрещенню, спокусам, служінню, спілкуванню з учнями, проповідям, чудесам.

Особливу увагу митці всіх часів звертали на Христові Страсті, тобто події останніх днів земного життя Спасителя: вхід у Єрусалим, вечеря в домі фарисея Симона, на якій грішниця помазала Ісуса миром, омовіння ніг апостолам, Таємна вечеря, дорога до Гефсиманії, моління в оливному саду, поцілунок Юди та арешт, Господь перед первосвященниками, зречення Петра, суд Понтія Пілата, катування Христа, увінчання терновим вінком, хресна дорога, зривання з Ісуса одягу й розіграш його між воїнами, розп'яття на Голгофі, зняття з хреста, поховання та сходження до пекла. Звісно, не могли оминути талановиті митці головного християнського торжества – Воскресіння Господа Ісуса, а також подій, що відбулися потім. Ознайомитися з колекцією робіт відомих художників.

Рембрандт: вічний сюжет про батьківську любов

Біблійна «Притча про блудного сина» надзвичайно популярна в образотворчому мистецтві. Однак картина відомого голландського художника *Рембрандта ван Рейна (1606–1669)* «Повернення блудного сина» є однією з найвідоміших. Рембрандт не прагнув достеменно відтворити текст. Вдумливо, проникливо читаючи біблійну оповідь, художник ніби вживався в неї, почувався безпосереднім свідком того, що сталося, і це дало йому право сказати недомовлене. Блудний син – це людина, що не лише втратила сім'ю, домівку, батьківщину, а й заблукала на життєвому шляху, загубила моральні орієнтири.

Рембрандт.
Повернення блудного сина.
1663–1669 рр.

У центрі картини – жебрак у підперезаному мотузкою лахмітті, з голеною, як у каторжанина, головою. Стоячи на колінах, молодий чоловік ховає обличчя на грудях батька. Блудний син охоплений соромом і каяттям, можливо, уперше за багато років він відчуває тепло людських обіймів. А батько старечими нетвердими руками з дбайливою ніжністю притискає сина до себе. За психологічною насиченістю ця хвилина дорівнює вічності: батько й син знову переживають роки розлуки та душевних мук.

1. Користуючись додатковою літературою та інтернетом, оберіть кілька гравюр Ю. фон Шнорр Каросфельда або Ґ. Доре та знайдіть у Біблії відповідні сюжети. Поміркуйте, як ілюстрації допомагають сучасному читачеві зрозуміти психологічний стан персонажів Святого Письма.

2. Що таке ікона і чому це не просто картина? У чому відмінність між православними та католицькими іконами? Що, на вашу думку, привносить у релігійний живопис відступ від канону та посилення ролі авторства? А в чому картини найбільше програють іконам?

3. На іконах ніколи не буває нічого зайвого, кожна деталь – важлива та символічна. Відшукайте й поясніть символи «Трійці» Андрія Рубльова. У разі потреби зверніться до пошукової системи чи друкованих видань.

4. Спробуйте за допомогою власних міркувань, додаткової літератури чи матеріалів інтернету впізнати, хто є хто на фресці Леонардо да Вінчі «Таємна вечеря».

5. Уявіть, що ви ніколи не чули про Діву Марію і бачите в «Сікстинській Мадонні» Рафаеля просто портрет молодої матері. Розкажіть, чим ця жінка, на вашу думку, так вразила великого митця.

6. Розгляньте репродукції робіт Мікеланджело та картини В. Блейка «Великий архітектор». Чим різняться погляди митців різних епох на відомий біблійний сюжет?

7. Порівняйте бачення оповіді про Каїна та Авеля в різних малярів. Яка з картин, на ваш погляд, емоційніша? Які деталі використали художники, щоб увиразнити трагічність сюжету?

8. Які основні персонажі та деталі зображення євангельських епізодів Благовіщення та Різдва Христового? Зробіть висновки, розглянувши запропоновану галерею релігійного живопису та графіки.

9. Що вам відомо про життя Ісуса Христа? Як картини відомих художників допомагають розкрити образ Спасителя?

10. Які емоції викликають у вас полотна на ключові євангельські теми? Хто з художників найкраще відтворює любов та милосердя, подив, розгубленість, мудрість, силу, трагізм, скорботу, страждання, тріумф, урочистість, радість, перемогу добра? Оберіть одну з картин та усно її опишіть. Знайдіть у Новому Заповіті цитату, яка могла б бути заголовком цієї роботи.

11. Розгляньте репродукцію картини Рембрандта «Повернення блудного сина». Як ви гадаєте, чиї почуття важливіші для художника: батька чи сина? Чиї емоції яскравіше втілено в картині? Які символи використав митець, щоб передати своє розуміння біблійної притчі?

12. Творчий проєкт. Створіть віртуальну картинну галерею, присвячену одній з тем: «Сюжети Старого Заповіту в мистецтві (на вибір)», «Мадонна у творчості П. Перуджіно, Дж. Белліні, Л. да Вінчі, Рафаеля, С. Боттічеллі, Тіціана, П. П. Рубенса, Б. Е. Мурільйо та ін. (один або кілька митців на вибір)», «Земне життя та проповідь Ісуса Христа на полотнах художників», «Євангельські притчі в живописі», «Апостоли в образотворчому мистецтві», «Біблійні образи в скульптурі».

Музика душі

Йоганн Себастьян Бах (1685–1750) – німецький композитор, органіст і скрипаль. Видатний творець світової музичної класики неодноразово звертався до біблійних тем, а його твори виконували під час богослужінь. Один з найвідоміших шедеврів Баха – **«Страсті за Матеєм»**. Цей твір для солістів, двох хорів та двох оркестрів звучить близько трьох годин і складається із 78 номерів. Призначені для виконання під час церковної служби, «Страсті за Матеєм» сьогодні частіше звучать на концертах.

Один з найвідоміших творів *Вольфґанґа Амадея Моцарта* (1756–1791) – **«Реквієм»** (лат. requiem – заупокійна меса). Моцарт працював над траурною заупокійною месою, написаною на канонічний латин-

ський текст, до останнього дня. Після смерті композитора твір завершили його учні та друзі. У «Реквіємі», як і вимагає жанр, переважають скорботно-трагічні настрої, однак є частини, сповнені просвітлення, умиротворення, урочистого захвату. Вони ще більше відтіняють глибокий трагізм твору.

Австрійський композитор *Франц Шуберт* (1797–1828) написав пісню **Ave Maria** як частину вокального циклу. Ця молитва, звернена до Богородиці, починається латинськими словами *Ave Maria* («Радуйся, Маріє»). Чарівна мелодія Шуберта вже два століття захоплює слухачів. Її виконують вокалісти – і чоловіки, і жінки – у супроводі найрізноманітніших музичних інструментів.

1. Які ще твори великих музикантів, пов'язані з біблійними історіями, ви можете назвати? Які з них ви слухали?

2. Робота в групах. Прослухайте композицію Ave Maria Ф. Шуберта у виконанні:

А. Марії Каллас

Б. Ольги Басистюк

В. Робертіно Лореті

Г. Лучано Паваротті

Ґ. Селін Діон

Д. Андреа Бочеллі

Розкажіть про свої враження.

3. Творчий проєкт. Користуючись інтернетом та іншими додатковими джерелами, підготуйте колективну аудіопрезентацію «Біблія в музиці: І. Стравінський «Симфонія псалмів», Дж. Каччіні Ave Maria, Дж. Верді «Набукко».

Вічні теми на кіноекрані

Немає жодного виду мистецтва, який би час від часу не надихався Біблією. До Святого Письма неодноразово зверталися і кінематографісти. Американська стрічка **«Десять заповідей»** (режисер *С. де Мілль,* 1956 р.) оповідає про народження та змужніння пророка Мойсея та вихід євреїв з багаторічного єгипетського рабства. Фільм отримав

Кадри з кінофільму «Десять заповідей» *(режисер С. де Мілль, 1956 р.)*

премію «Оскар» за найкращі спецефекти та низку інших почесних нагород, а також увійшов до десятки найкасовіших кінокартин у світі за всю історію (з урахуванням інфляції).

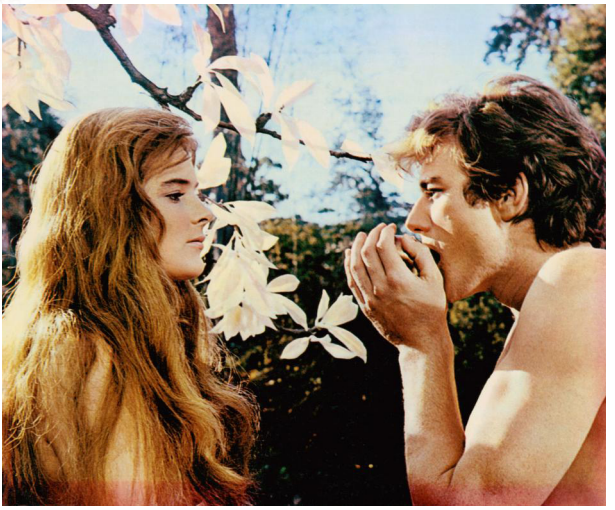

Кадри з кінофільму «Біблія: На початку» *(режисер Д. Г'юстон, 1966 р.)*

Американсько-італійська драма **«Біблія: На початку»** (режисер *Д. Г'юстон,* 1966 р.) – це втілення на екрані першої книги Старого Заповіту «Буття». Оповідаючи історію Адама і Єви, Каїна й Авеля, Авраама, Ноя та Всесвітнього потопу, міст Содома та Гоморри, будівництва Вавилонської вежі, фільм проголошує ідею: людство на землі з'явилося не випадково, усі ми – творіння Боже.

Кадри з кінофільму «Євангеліє від Матея» *(режисер П. П. Пазоліні, 1964 р.)*

Чорно-біла кінострічка італійського режисера *П. П. Пазоліні* **«Євангеліє від Матея»** (1964 р.) цікава перш за все тим, що в ньому немає жодної вигаданої репліки – усе чітко за першоджерелом. Ісуса тут зображено насамперед революціонером, що кинув виклик фарисеям та римській владі. Для екранізації Пазоліні обрав одне із чотирьох

Євангелій, яке, на його думку, найреалістичніше та найдетальніше. Режисер навіть не вважав за потрібне створювати сценарій і поставив собі за мету просто переводити текст у відеоряд.

Кадри з кінофільму «Ісус Христос – суперзірка» *(режисер Н. Джевісон, 1973 р.)*

«Ісус Христос – суперзірка» (режисер *Н. Джевісон,* 1973 р.) – екранізація однойменної рок-опери (1970 р.), музику до якої написав Ендрю Ллойд Веббер, а слова — Тім Райс. В основі сюжету – останні дні земного життя Ісуса Христа та зрада Юди Іскаріота. Оригінальність мюзиклу не лише в провокативному потрактуванні головних персонажів, але й у привнесенні в сценарій низки сучасних деталей: торговці в храмі продають гранати, ізраїльською пустелею рухаються танки, воїни озброєні автоматами.

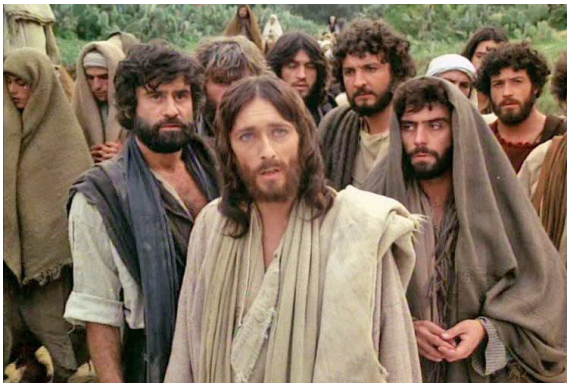

Кадри з кінофільму «Ісус із Назарета» *(режиссер Ф. Дзеффіреллі, 1977 р.)*

Мінісеріал **«Ісус із Назарета»** (режиссер *Ф. Дзеффіреллі,* 1977) – одна з найповніших і найдостовірніших екранізації подій Нового Заповіту: від народження Христа до його вознесіння, адже цю телевізійну стрічку знято на замовлення Ватикану. Незважаючи на досить вузькі творчі рамки, яких мусив дотримуватися режисер, йому вдалося зняти справді естетично довершену картину. До роботи було залучено найвідоміших сценаристів, операторів, композитора та художників, а також

акторів найвищого рівня. Саме Роберт Павелл, який зіграв головну роль, для глядачів усього світу на довгі роки став асоціюватися з кінематографічним образом Спасителя.

Кадри з кінофільму «Ісус» *(режисери Дж. Кріш і П. Сайкс, 1979 р.)*

Автори американської біографічної драми **«Ісус»** (режисери *Дж. Кріш і П. Сайкс,* 1979 р.) мали на меті не лише якомога точніше донести до глядача благу звістку про Спасителя, але й достовірно зобразити Ізраїль I ст. На думку продюсера фільму Дж. Геймана, найбільше історичних подробиць, а також деталей про служіння і проповідь Христа містить Євангеліє від Луки, тож в основі сюжету – оповідь саме цього апостола. «Ісус» увійшов до Книги рекордів Гіннеса як фільм, що налічує найбільшу кількість перекладів: понад 1800 мовами.

Кадри з кінофільму «Вихід: Боги та царі» *(режисер Р. Скотт, 2014 р.)*

У XXI ст. кінематографісти продовжили звертатися до вічних сюжетів та образів. Зокрема, історії Мойсея та виходу єврейського народу з Єгипту свою роботу присвятив знаменитий британський режисер *Р. Скотт,* знявши епічну картину **«Вихід: Боги та царі»** (2014 р.).

У тому ж році на кранах з'явилася стрічка американського митця **Д. Аронофскі «Ной»**, яка досить вільно відтворює сцени із життя відомого біблійного праведника та його родини. Ною, якому випала місія збудувати ковчег, доводиться боротися не лише зі стихією та власними страхами, але й зі злими нащадками Каїна, що намагаються захопити рятівне судно.

Кадри з кінофільму «Ной» *(режисер Д. Аронофскі, 2014 р.)*

А ось знятий у США мінісеріал **«Біблія»** (режисери *К. Ріс, Т. Мітчелл, К. Спенсер,* 2013 р.) посягнув на ідею відтворити одразу всю біблійну історію. Кінопроєкт вийшов досить вдалим. Він містить десять ключових старозавітних та євангельських епізодів: від подій, зображених у книзі Буття, до пророцтв Апокаліпсиса.

Кадри із серіалу «Біблія» *(режисери К. Ріс, Т. Мітчелл, К. Спенсер, 2013 р.)*

У 2014 р., узявши за основу епізоди про життя Христа та додавши сцени, що не ввійшли до «Біблії», автори серіалу створили окремий фільм **«Син Божий»** (режисер *К. Спенсер*).

Кадри з кінофільму «Син Божий» *(режисер К. Спенсер, 2014 р.)*

А в 2015-му на телеекранах з'явилися наступні дванадцять епізодів проєкту під спільною назвою **«Наша ера. Продовження Біблії»** (режисери *К. Доннеллі, Т. Мітчелл, Р. Еванс, Б. Келлі, П. Вільшурст*). У цих серіях йдеться про події, що відбулися після розп'яття Ісуса: доля Юди, апостола Петра, близьких Христа, політичних та релігійних діячів; воскресіння Господа та зішестя Святого Духа на апостолів, про перших християнських мучеників, навернення та служіння апостола Павла й інші подій перших розділів книги «Діяння апостолів».

Кадри із серіалу «Наша ера. Продовження Біблії» *(режисери К. Доннеллі, Т. Мітчелл, Р. Еванс, Б. Келлі, П. Вільшурст, 2015 р.)*

Звісно, біблійні сюжети не могли не зацікавити й мультиплікаторів. Годі перерахувати всі анімаційні фільми про героїв і події Старого й Нового Заповітів. Серед найяскравіших картин можна назвати американські стрічки «Принц Єгипту» (режисери *Бренда Чепмен, Стів Гікнер, Саймон Велз,* 1998 р.), у якому йдеться про єврейського вождя і пророка Мойсея, та «Йосиф: Цар сновидінь» (режисери *Роб Ладука, Роберт С. Раміреза,* 2000 р.) – про диво-юнака, який отримав від Бога дар тлумачення снів.

Кадри з мультфільму «Принц Єгипту»
(режисери Бренда Чепмен, Стів Гікнер, Саймон Велз, 1998 р.)

Кадри з мультфільму «Йосиф: Цар сновидінь»
(режисери Роб Ладука, Роберт С. Раміpез, 2000 р.)

1. **Подискутуймо!** Чи є в Біблії книги, які неможливо екранізувати?
2. Розгляньте запропоновані кадри з фільмів. Які картини вам захотілося переглянути? Чому?
3. Напишіть невеликий відгук про кінострічку на біблійну тематику, яку ви переглянули.